

16+

Мін

Літаратура і мастацтва

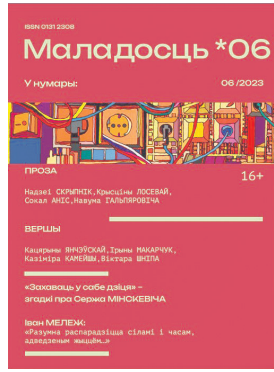
Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 28 (5237) 14 ліпеня 2023 г.

ISSN 0024-4686

Пуцявінамі
беларускіх
вандроўнікаў
стар. 4

Прыемныя
сюрпрызы
«Малодосці»
стар. 6

Межы
паралельных
сусветаў
стар. 12

Александрыйская гасціннасць

Фота БелТА.

«Сёння тут, на маляўнічым беразе Дняпра, надзвычай моцна б'ецца пульс тысячагадовай гісторыі беларускай зямлі. Мы бачым яе ў творчасці таленавітых майстроў, у мелодыі народных песень, у сюжэтах старажытных абрадаў і ў чараўніцтве купальскай ночы. Гледзячы на маштаб гэтага свята, я кожны раз думаю: наш фестываль — увасабленне ўсяго, што мы з гонарам лічым спрадвечнай спадчынай», — адзначыў Аляксандр Лукашэнка, выступаючы 8 ліпеня на галоўнай канцэртнай пляцоўцы рэспубліканскага свята «Купалле» ў аграгарадку Александрыя Шклоўскага раёна.

Ярка і насычаная праграма працягвалася да позняй ночы і завяршылася святочным канцэртам, феерверкам і дыскатэкай. На працягу дня дзейнічалі тэматычныя пляцоўкі «Зроблена ў Беларусі», «Александрыйская гасціна», «Гандлёвая суполка» і іншыя, а госці мелі магчымасць ацаніць эстрадна-цыркавыя прадстаўленні «Свята цырка» і экспазіцыю «Малая Радзіма». Больш ад 500 майстроў не толькі з усіх куткоў Беларусі, але і з 20 рэгіёнаў Расіі прадэманстравалі свае вырабы на Александрыйскім полі.

Працяг тэмы на стар. 5 ►

Свята дружбы

Фота БелТА.

У мінулую суботу пунктам прыцягнення мастацкіх сіл, артыстаў з розных рэгіёнаў Беларусі, а таксама з многіх куточкаў Расійскай Федэрацыі стаў славы Шклоўскі край. На беразе Дняпра, на магилёўска-віцебскім памежжы, прайшоў штогадовы фестываль «Купалле» («Александрыя збірае сяброў»). Больш за 80 тысяч гасцей удзельнічалі ў традыцыйным свяце на Магілёўскай зямлі.

Міністр культуры Рэспублікі Беларусь Анатоль Маркевіч назваў сустрэчу талентаў у Александрыі «цудоўным святам, якое сапраўды аб'ядноўвае ўсіх». А губернатар Бранскай вобласці Аляксандр Багамаз, які часта наведваецца ў Беларусь, адзначыў, што «бліжэй сяброў, чым беларусы, у нас няма». Пра гэта песнямі і словамі вітаньня гаварылі і зоркі расійскай эстрады, якія дэманстравалі свае таленты на канцэртце Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі. Дарэчы, ён стаў навацыйнай добра вядомага свята. «...Свята народных традыцый і славянскага сяброўства», — так ахарактарызаваў фестываль у Александрыі віцэ-прэм'ер беларускага ўрада Ігар Петрышэнка падчас урачыстай цырымоніі адкрыцця рэспубліканскага свята «Купалле» («Александрыя збірае сяброў»). Уражальным быў удзел у свяце і народных майстроў з усіх абласцей Беларусі, а не толькі Магілёўшчыны. Разьбяры па дрэве, ганчары, пекары — каго тут толькі не было!

— Свята ў Александрыі праходзіць 14-ы раз, — падкрэсліў у размове з журналістамі кіраўнік Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Ігар Сергееў. — Першапачаткова ўсё было значна прасцей, але кожны год намаганьнямі і стараннямі мясцовых органаў улады, беларускіх умельцаў і артыстаў свята прыцягвала ўсё большую колькасць людзей...

У фестывалі ўдзельнічала і дэлегацыя паэтаў, празаікаў, дзіцячых літаратараў — членаў Саюза пісьменнікаў Беларусі. З Магілёва прыехалі старшыня Магілёўскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў паэт Алесь Казека, дзіцячая пісьменніца Жанна Міус, з Мінска —

старшыня Мінскага гарадскога аддзялення СПБ паэт і празаік Міхась Пазнякоў, паэтэса Тамара Кавальчук, дзіцячая пісьменніца Кацярына Хадасевіч-Лісавая, паэт Дзмітрый Нікалаеў, старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Алесь Карлюкевіч. Пры падтрымцы Магілёўскага філіяла «Белпошты» быў арганізаваны стэнд

Фота БелТА.

з кніжнай прадукцыяй Выдавецкага дома «Звязда». Супрацоўнікі выдавецтва арганізавалі продаж кніжных навінак. А пісьменнікі правялі імправізаваны аўтограф-сесію, падзяліліся сваімі творчымі клопатамі, расказалі пра новыя праекты...

— Мiane ўразілі шчырасць, нязмушаная ўвага да кнігі, да роднага слова, з якімі на «Купаллі» падыходзілі да пісьменнікаў хлопчыкі і дзяўчынкі, іх таты і мамы, дзядулі і бабулі, — падзялілася

ўражаннямі Кацярына Хадасевіч-Лісавая. — Героі, якія жывуць у нашых кнігах, смела ўпісаліся ў атмасферу свята. Буду рада, калі мяне запрасяць на фестываль «Александрыя збірае сяброў» і на наступны год. Абавязкова прыдумаю і новы характар прэзентацый, падрыхтую новыя інсталяцыі.

...Фінальным акордам «Купалля» стаў святочны канцэрт беларускіх і расійскіх зорак эстрады. Былі і спевы, і танцы, і новыя песні... А перад пачаткам выступленняў да землякоў і ўсіх беларусаў звярнуўся Прэзідэнт нашай краіны Аляксандр Рыгоравіч Лукашэнка, які, у прыватнасці, заўважыў: «...Наш фестываль увасабляе каштоўнасць гістарычнай памяці. Памяці пра сваё слаўнае мінулае, пра тое, што Беларусь — наша зямля. І карані нашы — старажытныя. Гэтую сувязь стагоддзямі мы адчуваем тут асабліва востра. І менавіта тут мы разумеем каштоўнасць нашага культурнага кода. У ім з самага пачатку былі закладзены імкненне беларусаў да справядлівасці, высокая маральнасць і патрыятызм. На такіх прынцыпах пабудавана і развіваецца сёння наша нацыянальная дзяржава... Народы аб'ядноўвае не культура адмены, а дыялог культур. У гэтым галоўны сэнс нашага свята...

з Мінска дзяліліся ўражаннямі, а яшчэ гаварылі пра таленавітых дзеячаў культуры, з якімі сустрэліся на фестывалі, — спевакоў, мастакоў, гаварылі пра тое, што наша Беларусь надзіва багатая яркімі мастацкімі постацямі. І літаратура, яе рупліўцы — таксама ў агульных шэрагах творчых асоб. І, мажліва, на 15-м па ліку свяце «Александрыя збірае сяброў» у 2024-м годзе, святым купальскім днём, яшчэ шырэйшым, яшчэ больш акрэсленым будзе ўдзел у фестывалі на Шклоўшчыне прадстаўнічай дэлегацыі Саюза пісьменнікаў Беларусі... Прагучаць новыя вершы, будуць прэзентавацца новыя песні на словы сучасных паэтаў, а госці свята пазнаёмяцца з новымі кнігамі...

Сяргей АЛЯКСАНДРАЎ

Міхась ПАЗНЯКОЎ

Александрыя збірае сяброў

Александрыя збірае сяброў —
Святкаваць, прызнаваць у любові,
Апавяць да Радзімы любоў
У высокім і велічным слове.

Александрыя збірае сяброў,
Ганарыцца сардэчна — усімі.
Як найродных, вітае братаў
З дарагой нам, саюзнай Расіі.

Александрыя збірае сяброў,
Пацвяджае: мы — мірныя людзі!
І што цягам мінулых вякоў
Так было, і так ёсць, і так будзе.

Александрыя збірае сяброў,
Каб засведчыць: нішто нас не змусіць
Здрадзіць подзвігу мужных дзядоў,
Што свабоду далі Беларусі.

Александрыя збірае сяброў
І звяртаецца шчыра да свету,
Каб спыніў праліваць ужо кроў
І разброіў раішчу планету.

Александрыя збірае сяброў —
Дзеля міру, стваральнае працы, —
Прыязджайце! І з розных бакоў,
Добрым людзям патрэбна яднацца.

Александрыя збірае сяброў,
Беларусь найбагатая імі.
Дзеля й будучых слаўных часоў
Будзем вернымі мілай Радзіме.

Александрыя збірае сяброў —
Міралюбнасці гордай краіна!
Сэрца поўніцца радасцю зноў:
Ты квітней, наша Маці-Айчына!

Пакліканья геніем Купалы

Шырока адсвяткавала дзень нараджэння Янкі Купалы айчынная грамадскасць. Пачаліся традыцыйныя купалаўскія дні са свята «Купала заўсёды ў сэрцы маім», што прайшло пры падтрымцы Аршанскага райвыканкама і Саюза пісьменнікаў Беларусі ў Купалаўскім мемарыяльным запаведніку «Ляўкі». З канцэртнай праграмай на словы Янкі Купалы выступаў Заслужаны калектыў Рэспублікі Беларусь «Нацыянальны акадэмічны аркестр сімфанічнай і эстраднай музыкі Рэспублікі Беларусь імя М. Я. Фінберга». Ганаровыя госці свята ўсклаі кветкі да помніка класіку беларускай літаратуры.

Урачыстая цырымонія ўскладання кветак да помніка народнаму паэту Беларусі з нагоды яго 141-га дня нараджэння 7 ліпеня адбылася і ў сталіцы, у парку імя Янкі Купалы. У імпрэзе ўдзельнічалі нашчадкі Янкі Купалы, прадстаўнікі сталічных устаноў культуры і Саюза пісьменнікаў Беларусі. Нягледзячы на тое, што гэты год не юбілейны, аматараў творчасці народнага паэта сабралася няма.

Традыцыя стала важнай не толькі для музея песняра, але і для гараджан, якія прыходзяць аддаць даніну павагі песняру.

Так, музейныя супрацоўнікі, якія часта ідуць на работу праз парк, адзначаюць, што кветкі каля помніка можна бачыць часта, не толькі ў дні ўрачыстасці.

Для гасцей свята РВУ «Выдавецкі дом «Звязда» падрыхтавала стэнд з выданнямі ўстанова, каля якога пісьменніца Кацярына Хадасевіч-Лісавая зладзіла аўтограф-сесію.

На наступны дзень адбылася асноўная ўрачыстая імпрэза — рэспубліканскае свята паэзіі, песні і народных раместваў «З адною думкаю аб шчасці Беларусі...». Прайшло яно ў

Купалаўскім мемарыяльным запаведніку «Вязынка». Сярод арганізатараў — Мінскі аблвыканкам, Маладзечанскі райвыканкам і Саюз пісьменнікаў Беларусі. Геній народнага паэта сабраў у гэтым жыццядайным куточку, дзе знаходзіцца выток магутнай плыні купалавай песні, шматлікіх прыхільнікаў творчасці паэта. У святочным канцэртце прагучалі музычныя творы, натхнёныя мілагучнымі радкамі класіка. Паэты чыталі вершы, прысвечаныя песняру.

Свята ў Вязынцы ўжо здаўна праходзіць як сямейны

Фота Рагнеда Малахоўскага.

Ускладанне кветак да помніка Янкі Купалы.

адпачынак: весела і з цікавасцю правялі гэты дзень і сёлета і дзеці, і дарослыя: на кірмашы раместваў можна было набыць упадабаны сувенір ці прыгожа вырабленую рэч для дома і гаспадаркі, на кніжным кірмашы —

выбраць цікавае выданне для сумеснага чытання. Карысталіся попытам і шматлікія фотапляцоўкі: ахвотных зафіксаваць у памяці гэты сонечны дзень было шмат.

Аліса БРАТКА

Анатоль ЗЭКАЎ

Купала. Вайна

У далечы ад радзінных ніў
у гады фашыскае навалы
сны аб роднай Беларусі сніў,
ў Перамогу верачы, Купала.

Пад Казанню з ранаю той жыў,
што душу выпальвала да болю,
на радзіме горычна тужыў,
больш куды не вернецца ніколі.

Натхненне

Позна ўстану я ці рана —
як парою сон складзецца,
а ля хаты ўжо цюльпаны
зазіраюць у акенца.

Быццам кажуць «добры дзень» мне
і ўсміхаюцца ўсе разам...
Так вось, зрэшты, і натхненне
да мяне прыходзіць часам.

* * *

Жыць магла б спакойна Муза,
як і многія жывуць,
ды тайфуны й землятруссы
жыць спакойна не даюць.

І не тыя, што прыроду
сатрасаюць — 0-го-го.
Муза хоча быць з народам,
жыць турботамі яго

і прыносіць людзям радасць,
што ў жыцці так не стае.
І я Музе падуладны,
бо куды мне без яе?!

Рэдактары

Пасмяротнае

Спачатку — Гіль,
за ім — Вяцінскі,
бы спадкаемцы-пілігрымы,
у свет нябесны, свет няблізкі,
сыходзяць рулявыя «ЛіМа».

Для іх жыццёвыя дарогі
ужо завершаны, а значыць —
на споведзі цяпер у Бога
трымаць абодвум справаздачу

так, як трымалі ў час свой годна
яе і перад чытачамі,
калі пра «ЛіМ» жылі турботна
не толькі днямі, а й начамаі.

Няхай адлічыць час шмат вёснаў,
і летаў, восеней і зімаў,
ды будуць паяднаны лёсам
імёны іх навечна з «ЛіМам».

Давай, зямляк...

Міколу Чарняўскаму

Давай, зямляк, паедзем на радзіму,
ў Патапаўцы і ў Буда-Люшава набудзем.
Яна спрадвек была для нас адзінай,
і ёсць адзіная, і вечна будзе.

Тут першыя свае рабілі крокі,
і ўсё было знаёмым тут і звычайным.
Яна паіла нас гаючым сокам,
што потым пераліўся ў паэтычны.

Давай, зямляк, паедзем на радзіму...

* * *

Хочаш ты або не хочаш,
ды нікога не віні:
толькі карацеюць ночы,
толькі карацеюць дні.

І не зробіш тут нічога,
хай сабе і пакрысе,
ды й жыццёвая дарога
з кожным днём усё вузей.

І са смерцю немагчыма
размінуцца ўжо на ёй.
Адчуваю за плячыма
наматаных год сувой.

Колькі шчэ іх наматаю?
Як лічыць бы я ні стаў,
толькі сэрцам адчуваю:
значна менш,
чым наматаў.

Дождж

Задажджыла, задажджыла,
аж няўтульна на душы.
Месяц цэлы ўсё сушыла,
а цяпер наўсцяж дажджыць.

Быццам бы прарвала неба,
працягнуўшы шланг з ракі.
Маем мы ў дажджы патрэбу,
ды, вядома ж, не ў такім.

Як з вядра лье ўдзень і ўночы,
перадыху не дае.
Мы дажджу ўжо і не хочам,
а ён лье, няшчадна лье.

Палівае агароды —
затапіў іх вунь зусім.
Ад дажджу такога шкоды
болеі, чым карысці, ім.

Фенікс

Я — Фенікс,
і мяне не знішчыць.
Якія б хто ні меў намеры,
я зноў паўстану з папялішча,
і зноў намацаю свой бераг —

і ў вір жыццёвы кінуся адразу,
налегшы ў дзве рукі на вёслы,
каб не губляць дарэмна часу,
які адопушчаны мне лёсам.

Няхай жыццё і калашмаціць,
на лёс ніколькі
не крыўдую.
У тым і ёсць, магчыма,
шчасце —
што, бы ўваскросішы, і жыву я.

Таццяна КАЛЕНІК

На пероне

ці то гушкаецца
ці то кружыцца
перон...
дымка прывакзальнага свету

доўгі гудок...
бы памежнік
які падышоў цвёрда
і расчупіў абдымкі
і апусціў шлагбаум
паміж
учора
і заўтра
паміж
ёю
і
ім
паміж
адзінствам
і...

не
ён і яна вераць
час праляціць хутка
рукі
сплятуцца зноўку
мільёнам мільёнаў маланак
грукатай пабуджаных пульсаў
сіхотай сустрэчы
якую
ён і яна ўжо чакаюць

якой
(яны ведаюць добра)
ніколі-ніколі
не будзе

ці то прыгнечана
ці то з палёгкай
ўздыхнулі колы
лёс уздыхнуў
рэйкі
зменшыўся ў кропку цягнік

на пероне —
яна
з дамскай сумачкай
цераз плячо

ці то цяжкай
ці то бязважкай

Сусветная Маці-Карова

адзін ражок
Маладзіковымі
пярсецёнкамі залаціцца

другі
Юр'евымі ранкамі набрыньвае

карагодзяць Янкавы зёлкі
на трэцім

на чацвёртым
Піліпаўскія кудзьялькі вечаруюць

паміж ражкамі
калядная завая сонечнае
цялятка спавівае

расце цяля
з гнязда вялятае
малочнымі суквеццямі туманаў
наталаяецца
фарбы краін пазнае
пакуль нясе іх
на сваіх баках
хвасце
вымеццы
плюшава-цёплая планіда —
Сусветная Маці-Карова

Аднадумцы

праз паласу адлегласці
праз паласу ночы
праз паласу густой гарачыні
альбо каляднага роспісу
праз паласу бяссоння
але сонных думак
праз паласу нудна-доўгага часу
які чамусьці задрамаў
на адно вока
на некалькі гэтых хвілін
якія дагаджаюць сонным думкам
якія надумаліся нарадзіць
выснову

углядаецца ў мяне
у прасвет маёй піжамы
у паўпрасвет майго
халадзільніка
праз паласу ночы
праз паласу адлегласці
праз паласу няўлоўнасці і часу
які чамусьці прачнуўся
менавіта ў гэтыя хвіліны
аранжава-фіялетавае акно

Малюнак Таццяны Каленік «Аднадумцы».

...пачак марозіва
дзялю на дваіх

у акне насупроць
астывае кава
на дзве асобы

палосы
счэзлі

Спадзеў

Разарваліся пацеркі...

Зацокаў,
паскакаў на падлозе
шклярус,
нібыта табун
растрыножаных рысакоў!
Пярэстыя, вараныя, жарыя...
працінаюць храпамі
вольныя вятры,
пыл у аблокі ўскудлачваюць,
каб потым з імі ляцець!

Адны
памчаліся пад шаты мінулага.
Бу-у-нь,
пабліскаваюць
прыгожымі вачыма,
у пырсках Леты сваволяць,
промнямі грывы расчэсваюць.

За гарызонты будучыні
панесліся другія...

Няхай.
Нагуляюцца ўволю,
дзесьці будуць чакаць...
Гэтыя
нікуды не бягуць.
Падобныя на здзейснення мроі,
яны застаюцца
на нізцы свайго табунка.
Яны аддана ідуць
поруч з гаспадыняй,
упрыгожваючы шлях,
засцерагаючы лёс.

Некаторых жа не бачна нідзе...
Куды памкнуліся?

Можа,
калі-небудзь знойдуцца.

Чытаць і перачытваць

Ці ўсё можа быць цэлым?

Кожнае слова, нават злучнік, у складзе выказвання дадае яму пэўныя сэнсавыя нюансы, удакладняе аўтарскую думку, каб яе ўспрыманне адрасатам было максімальна эквівалентнае інтэнцыі. Няўважлівасць прадуцэнта тэксту, часам яго залішняга самаўпэўненасць, рух яго думкі ў кірунку стандартызаванага, не самага лепшага стылю, а таксама недастатковы прафесіяналізм рэдактара і карэктара выклікаюць з'яўленне ў друку, а сёння і ў інтэрнэце, твораў са шматлікімі хібамаі.

Звернемся, у прыватнасці, да функцыянавання лексем *цэлы*. Яе семантычныя магчымасці як полісеманта шырокія. Па-першае, *цэлы* абазначае непадзельнасць, нераздробленасць; запоўненасць (аб'ём); час ад пачатку да канца; распаўсюджанасць на ўсю прастору (пра адлегласць): «Ён [госць] еў многа, але не па-галоднаму, не спяшаючыся, як бы саромеўся ці асцерагаўся, — не запіхваў *цэлы* дранік у рот, адкусваў па маленькім кавалачку і не каўтаў, а нібы чакаў, пакуль пахучая мяккасць растворыцца ў роце» (Іван Шамякін); «За гадзіну якую, глядзі, *цэлае* вядро ракаў дасталі» (Міхась Лынькоў); «Ад тае каманды ў Петрака адразу падагнуліся ногі, і ён сеў, дзе стаяў, — на нейкую жвіровую купіну, зусім знясілены без ежы за *цэлы* дзень» (Васіль Быкаў); «— То як ты насмеліўся, робак, самусціць спакой *цэлай* зямлі?» (Уладзімір Караткевіч).

Па-другое, *цэлы* сведчыць пра непашкоджанасць, непараненасць і да т. п.: «Каса была *цэлая*» (Іван Мележ); «Левая нага збоку, вышэй калена, была прастрэлена, але косць, як відаць, была *цэлая*» (Якуб Колас).

Па-трэцяе, *цэлы* паказвае на вялікую колькасць, вялікія памеры: «Так цягнулася *цэлых* тры тыдні» (Янка Маўр); «А потым шоў *цэлы* ліст паклонаў “ад белага ліца да сырой зямлі”» (Максім Гарэцкі); «На гэты бок вуліцы ўсе будынкi — *цэлыя* кварталы — былі ўжо знесеныя, бо тут пазней зрабілі плошчу» (Ян Скрыган).

Якраз гэтае значэнне лексемы *цэлы*, верагодна, уплывае на распаўсюджанасць пераважна ў публіцыстычным стылі канструкцыі «цэлы шэраг» і «цэлы рад» з далучэннем назоўніка ў родным склоне множнага ліку. Можна зразумець аўтара, калі размова ў тэксце вядзецца пра першае названае намі знячэнне, напрыклад: «*Цэлыя* шэрагам занасіліся яны перад ім і адцягвалі яго ўвагу на сябе» (Цішка Гартны); «Люблю я твой пясчаночы скат. / І хвоек нізкіх гурт пахілы, / Капцоў гранічных *цэлы* рад» (Якуб Колас). Але якая цэласць перадаецца ў наступным сказе «Праграмы ўключаюць *цэлы рад мерапрыемстваў* розных форм і напрамкаў: літаратурныя гульні, гульні-падарожжы, урокі здароўя і экалогіі, віктарыны і конкурсы, вяселья, яркія святы чытання і інш.»? Ёсць канкрэтнае пералічэнне сямі мерапрыемстваў, рад аднародных членаў не скончаны. Ды і пра «вялікую колькасць» казаць не даводзіцца. Тут *цэлы* не нясе ніякай семантычнай інфармацыі і без шкоды для разумення выказвання можа ліквідоўвацца.

Пададзім яшчэ некалькі падобных прыкладаў: «Калі дзіця першы раз клалі ў люльку, прытрымліваліся *цэлага* шэрагу правілаў»; «Звестак пра гэты род небагата, таму натуральна, што ён з часам ахутаўся *цэлым* шэрагам легенд і чутак, недзе нават творчай фантазіі і ўласных інтэрпрэтацый»; «Рэформа 1861 г. была першай з *цэлага* шэрагу рэформаў (земская, ваенная, судовая, школьная і інш.), якія праводзіліся ў 60—70-я гг. XIX ст.»; «Пры гэтым некаторыя з запазычанняў становяцца базавымі для *цэлага* рада лексем, напрыклад: бел. камп'ютар — камп'ютарны, камп'ютаршчык, камп'ютарызаваць».

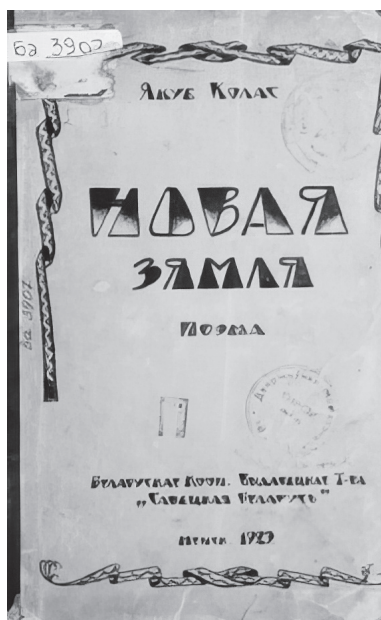
Акцэнтуюем таксама ўвагу на ўжыванні канчатка роднага склону запазычання (з венгерскай мовы праз польскую) назоўніка *шэраг*. У сучасных тэкстах па частотнасці ён істотна перавышае назоўнік *рад*. І калі *рад* ужываецца амаль заўсёды з нарматыўным канчаткам *-а*, то *шэраг* — амаль заўсёды з канчаткам *-у*. Ці трэба патрабаваць змены канчатка? Мяркуем, што павінен пакадацца аўтарскі выбар, а далейшае функцыянаванне *шэрагу* і *шэрага* дазволіць навукоўцам рабіць адпаведныя карэктывы ў слоўніках.

Нацыянальная бібліятэка Беларусі запрашае наведаць выстаўку «І кнігі святкуюць юбілей». Да 31 снежня ў кальцавой галерэі 3-га паверха можна пазнаёміцца з выданнямі-юбілярамі 2023 года. Часовымі экспазіцыямі такога кшталту бібліятэка дэманструе багацце фонду, у які ўваходзяць і выяўленыя дакументы да выданняў, што таксама складаюць важную частку выстаўкі. Праект адрасуецца шырокаму колу чытачоў.

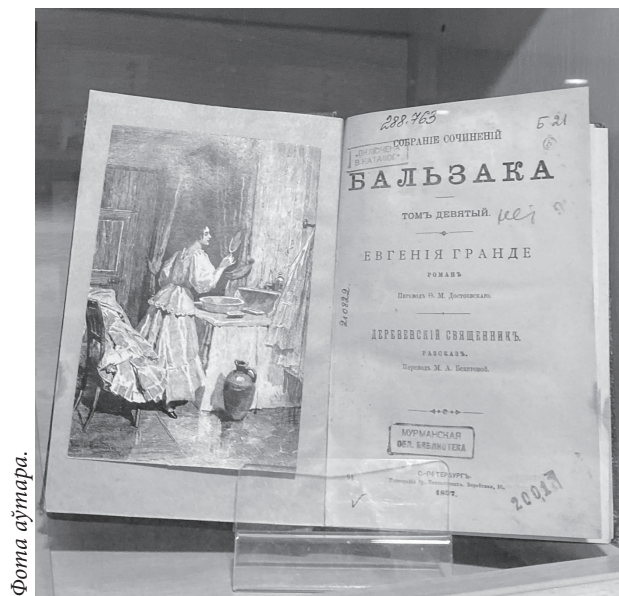
Сустрэкаюцца кніжныя выстаўкі настолькі змястоўныя і багатыя на цікавыя звесткі, што самі выданні адыходзяць на другі план. Частымі з'яўляюцца і тыя, мэты якіх — паказаць найлепшыя ўзоры мастацкага аформлення. І першыя, і другія прыцягваюць увагу не толькі аматараў чытання, але і даследчыкаў літаратуры і гісторыі, мастацтвазнаўцаў, для якіх пытанне афармлення выдання — а ў шырокім сэнсе развіцця кніжнай графікі — сёння стаіць надзвычай востра.

Выстаўка «І кнігі святкуюць юбілей» не з такіх. Яна болей прыземная, фармальная. Натуральна, кніга ёсць кніга, і кожная яе дэталю, любая драбніца афармлення здольна выклікаць шчырае захапленне. Ды і арганізатары не пазбавілі гледача невялічкіх каментарыяў і дадатковай інфармацыі.

І ўсё ж гэтага замала для грунтоўнай экспазіцыі. Выстаўка, прысвечаная юбілеям кніг беларускай і замежнай літаратуры, — усяго толькі зварот у мінулае (экзэмпляры прадстаўлены ў храналагічнай паслядоўнасці: ад 500-гадовых юбіляраў да 50-гадовых). Хоць нагода ёсць — чытачу прапаноўваюць адзначыць юбілей. А хто адмовіцца ад свята? Найлепшы спосаб павіншаваць так званых юбіляраў — чытаць і перачытваць. Якраз тут прыйшоў час паразважаць аб тым, якія менавіта кнігі выбралі стваральнікі тэматычнай выстаўкі. Дзюма словамі — бессмяротная класіка, тая самая, пра якую шмат чулі, але недапушчальна мала ведаем. Ці шмат беларусаў чыталі паэму Міколы Гусоўскага «Песня пра зубра», якой сёлета споўнілася ажно 500 гадоў? Ці знаёмы з беларускамоўным перакладам казкі «Брыдкае качанё» (1843) Ханса Крысціяна Андэрсена? Ці ёсць у сучасніка жаданне асэншаваць, напрыклад, раман Міхася

«Новая Зямля» Якуба Коласа (выданне 1927 года).

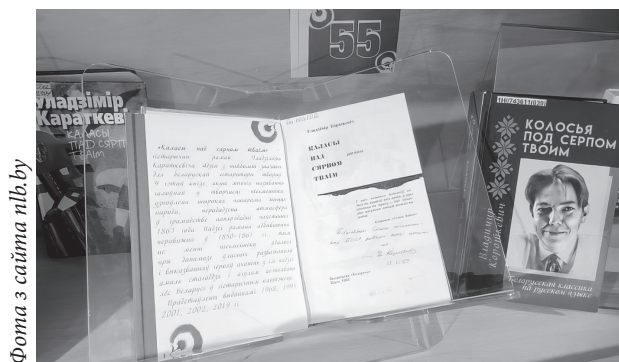

Фота аўтара.

«Еўгенія Грандэ» Анарэ дэ Бальзака (выданне 1827 года).

Зарэчкага «Сцежкі-дарожкі» (1927), прысвечаны тэме рэвалюцыі? Пытанне зацікаўленасці і імкнення вывучаць літаратуру заўсёды будзе паўставаць, а выстаўкі такога кшталту бачацца чаканым штуршком, звычайнай спробай захаваць да чытання. Іншая справа, як сёння ўспрымаюцца тыя ж «Пярэстыя казкі» Уладзіміра Адоеўскага, выдадзеныя ў 1833 годзе, наколькі актуальнымі могуць быць «Страчаныя ілюзіі» (1837) Анарэ дэ Бальзака і ці па-ранейшаму зачароўвае «Востраў скарбаў» Роберта Льюіса Стывенсана — знакаміты твор, які пабачыў свет у 1883 годзе і стаў любімым прыгодніцкім раманам некалькіх пакаленняў чытачоў па ўсім свеце.

Між тым менавіта на гэтыя і іншыя выданні імкнучца звярнуць увагу наведвальніка ў Нацыянальнай бібліятэцы. Мабыць, гэта не самыя выпадковыя варыянты — юбілеяў кніг можна «адкапаць» колькі заўгодна, але не кожную з іх бібліятэкары гатовы прапанаваць. Сярод твораў, з якімі яны раіць пазнаёміцца, — сентыментальны раман «Белыя ночы» Фёдара Дастаеўскага (1848) у выглядзе мініяцюрнага выдання (1973) і факсімільна (1923) з ілюстрацыямі Мсціслава Дабужынскага (апошняе — працяг выпуску факсімільных выданняў кніг найлепшых мастакоў пачатку ХХ стагоддзя). У ліку ўнікальных экзэмпляраў таксама часопіс «Репертуар и пантеон» (1844), на старонках якога быў надрукаваны першы рускамоўны

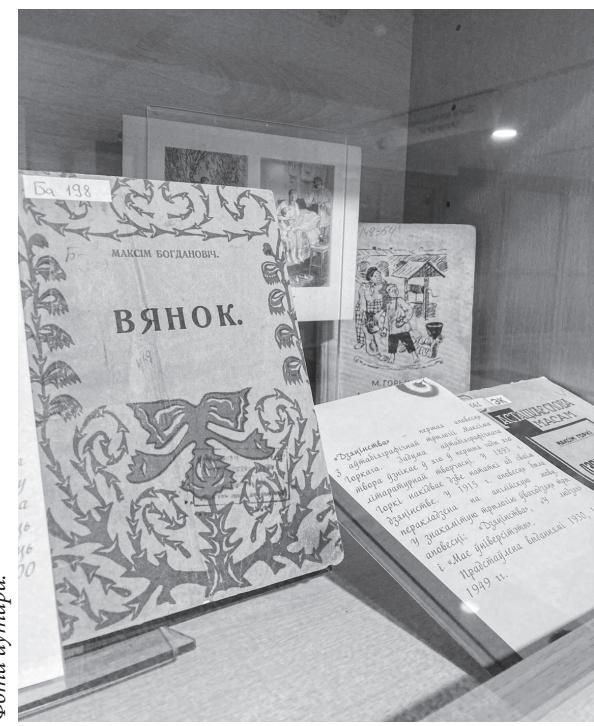

Фота з сайту nlb.by

«Каласы над сярпом тваім» Уладзіміра Караткевіча з дарчым надпісам аўтара (выданне 1968 года).

пераклад «Еўгенія Грандэ» Анарэ дэ Бальзака. Перастварыў твор Фёдар Дастаеўскі — вядома, што пераклад стаў першай публікацыяй пісьменніка-пачаткоўца.

Гонар бібліятэкі — раман «Кірмаш пыхлівасці» Уільяма Тэкэра — прадстаўлены першымі выданнямі 1848 года. Адно з іх — з суперэкслібрысам і экслібрысам на авантытуле, другое — з прозвішчам *Lwańkowicz* на тытуле, нумарам і ўладальніцкай пазнакай на авантытуле, якая адсылае да бібліятэкі смілавіцкай лініі роду Ваньковічаў у Шыпянах. Варта ўбачыць і першыя выданні твораў Янкі Купалы (трэці зборнік вершаў «Шляхам жыцця», 1913; п'есы «Паўлінка», 1913; «Раскіданае гняздо», 1919), а таксама адзіны прыжыццёвы зборнік Максіма Багдановіча «Вянок» (1913).

Фрагмент экспазіцыі.

Нагода ёсць!

Да Дня Незалежнасці Рэспублікі Беларусь выставачныя пляцоўкі па ўсёй краіне падрыхтавалі шмат разнастайных праектаў. Знайшлі што паказаць і сталічныя галерэі і музеі. Напрыклад, Мастацкі парадаваў часовай экспазіцыяй беларускага жывапісу, графікі і скульптуры «У цішыні перад святаннем» з фондаў музея. Да таго ж напярэдадні свята там прэзентавалі віртуальную выстаўку твораў на тэму вызвалення Беларусі. Тым часам у Палацы Незалежнасці размясціўся праект «Архітэктурная мазаіка Беларусі» — некалькі дзясяткаў работ сабралі ў Зале ўрачыстых цырымоній спецыяльна да 3 ліпеня. Найбольш нечаканай стала выстаўка «Па-за межамі прасторы» ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў, дзе прадставілі творчасць мастакоў з адметным светабачаннем.

Арганізатары выставачнага праекта звярнуліся да работ мастакоў ХХ—ХХІ стагоддзяў. Асноўная акалічнасць, на якую яны звярталі ўвагу, — работа твораў з паняццем «прастора». На якія роздумы сціравае матэрыяльны свет? Чым абмяжоўваецца ўнутранае жыццё чалавека? Як выяўляюцца межы і прастора на палатне ці лісце, у скульптуры ці арт-аб'екце? Усё гэта прасочвалі ў творчасці розных аўтараў стваральнікі выстаўкі на чале з куратарам Дзінай Даніловіч. Між тым да арганізацыі праекта далучыліся Аб'яднаны мемарыяльны музей-запаведнік Ю. А. Гагарына (Расія), Нацыянальны мастацкі музей, Слуцкі краязнаўчы музей, Гісторыка-культурны музей-запаведнік «Заслаўе» і Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва. Дзякуючы ім часовай экспазіцыя абрасла дадатковым зместам, у тым ліку дакументальнымі звесткамі.

Так, цалкам натуральна, што вельмі шмат твораў прысвечана тэме космасу. Гледача чакаюць розныя работы: ад карціны народнага мастака Расіі Уладзіміра Ельчанінава «Сустрэча ў Клушыне» (1988; на палатне — малая радзіма Юрыя Гагарына, аднавяскоўцы вітаюць першага касманаўта, які лунае ў небе, букетамі палявых кветак) да фотаздымка, на якім выяўлены Уладзімір Кавалёнак падчас выхаду ў адкрыты космас

(1978; аўтар фота невядомы, між тым на картцы ёсць дароўны подпіс касманаўта Генадзю Бураўкіну).

Адна з важных тэм, па вызначэнні саміх арганізатараў выставачнага праекта, — самаідэнтычнасць. Тут гаворка пра работы, прысвечаныя сціранню межаў паміж асобай і навакольным светам, космасам пры дапамозе мастацтва. Аўтары разважаюць пра асабістую прастору, унутраны стан — сістэму псіхалагічных фільтраў, якія забяспечваюць спецыфічнае ўспрыманне навакольнага свету. Тэма прадстаўлена творамі, як правіла, сучасных мастакоў, напрыклад, Анастасіі Лёвушкінай, Ігара Нікалаенкі, Таццяны Савік, Марыі Пучковай, Кацярыны Навіцкай, Святланы Баевай. Тут і канцэптуальнае мастацтва, і абстракцыянізм, і сімвалізм... Між тым ключавой часткай выстаўкі падаецца блок, дзе дэмаструюцца работы так і не разгаданых мастакоў — Язэпа Драздовіча, Георгія Скрыпнічэнкі і Аляксандра Кішчанкі. Іх аўтарытэт напарушны,

Кацярына Навіцкая «Адзінота», 2010 г.

КАМАРОУ «У паралельным Сусвеце», 2023 г.

мастацтвазнаўцы адносяць спадчыну беларускіх аўтараў да найлепшых узораў сусветнага жывапісу, але ці зразумелыя гэтыя творцы сучаснаму глядачу, ці жадае і здольны ён разгадаць створаныя ім сусветы? Ва ўсякім разе, гэтыя сусветы можна зайсці ў НЦСМ і падзякаваць за нагоду пазнаёміцца з самабытнымі талентамі бліжэй.

Дарэчы, «Па-за межамі прасторы» — не адзіная выстаўка, якую прадставілі ў цэнтры на Незалежнасці, 47. Калі дадзены праект працягнецца да 6 жніўня, то да 17 верасня можна пазнаёміцца з «Сімфоніяй вялікага космасу» — гэта работы пераможцаў Міжнароднага конкурсу дзіцячага малюнка «Мы — дзеці Космасу», заснаванага ў 2016 годзе Дабрачынным фондам імя Алены Іванаўны Рэрых і Міжнародным цэнтрам Рэрыху пры падтрымцы Расійскай акадэміі мастацтваў. Праект прызначаны паказаць, як дзеці разважаюць аб сусвеце, якой уяўляюць касмічную прастору, якім чынам адлюстроўваюць адзінства чалавека і космасу, як успрымаюць адказнасць за Зямлю. Шчырасць, свежасць, маляўнічасць — усё гэта тычыцца творчасці юных мастакоў, якія, будзем спадзявацца, працягнуць свой шлях у мастацтва, не страціўшы своеасаблівых «базавых настройкі».

Яўгенія ШЫЦЬКА,
фота аўтара

Чым прывабліваюць «Сувязі»?

Да 16 ліпеня ў прасторы ZAL #2 Палаца мастацтва працуе выстаўка сучаснага ляўкасу «Сувязі». Назва праекта, натуральна, невыпадковая — напрошваецца выснова аб звароце да тэмы пераэмнасці. І гаворка не толькі пра традыцыйныя матывы ў айчынным мастацтве, але і тэхніку, складаную і разнастайную. Аднак арганізатары падкрэсліваюць: «Ляўкас — працаёмкая тэхніка, якая ў кантэксце сучаснага мастацтва набыла пранізліва тонкае гучанне. Ад традыцыйнага канона іканапіснага жывапісу сучасны ляўкас стаў асновай для адлюстравання сувязей паміж пакаленнямі, міжасобасных стасункаў, якія маюць экзистэнцыяльную прыроду. Ляўкас звязвае аўтара з яго вытокамі, з першапрычынамі фарміравання яго светаўспрымання».

Куратарам экспазіцыі выступіла Кацярына Янкоўская. Менавіта яна сабрала разам творы мастакоў (збольшага гэта прадстаўнікі маладога

Анастасія Каліноўская, Лізавета Кобер, Паліна Корзун-Фомчанка, Крысціна Мельнік-Субцельная, Таццяна Савік, Юлія Цярэшка, Тамара Шэлест, Наталля Шкраба, Андрэй Якубаў, Лізавета Янкова і Аляксандр Яноўскі. Усе яны імкнуцца да ўдасканалення майстэрства і ляўкас выкарыстоўваюць найперш як тэхналогію для стварэння гладкай шматслойнай паверхні. Дарэчы, у сучасную аснову ляўкасу звычайна дадаюць парашок з мелу і гіпсу, але раней гэта была сумесь парашкападобнага мелу з рыбіным ці жывёльным клеям з дабаўленнем ільнянога алею.

Натуральна, ляўкас выкарыстоўваўся і працягвае выкарыстоўвацца ў розных мэтах, і выстаўка «Сувязі» гэтак пацвярджае. Так, глядачу прапаноўваюцца разважанні пра іканапіс: напрыклад, Наталля Шкраба прадставіла сваё бачанне абразоў (яны ў мастацкі даволі мініяцюры, лаканічныя, напоўненыя трывожным зместам), а Крысціна Мельнік-Субцельная прэзентавала копію беларускага абразы XVIII стагоддзя — гэта «Маці Божая Адзігітрыя». Што тычыцца пераасэнсавання іканапіснай традыцыі і роздумаў на тэму рэлігіі, то тут цікавыя эксперыменты Тамары Шэлест. Аўтар у спецыфічнай форме расказвае,

апроч згаданага, пра значэнне спадчыны і каштоўнасць часу, а галоўнае — дэманструе тую самую сувязь пакаленняў. У варты ўвагі дыялог з мастацкай уступае яе калега Андрэй Якубаў. Яго творчасць таксама скіравана на традыцыю і на пошук аўтарскага «я» ў яе спакойнай плыні.

Многія сучасныя аўтары, якія эксперыментуюць з ляўкасам, спрабуюць сябе ў станковым жывапісе, даволі папулярным у мінулым, калі ўлічваюць выкарыстанне менавіта спецыфічнага гучання. Зразумелымі кампазіцыямі прывабліваюць, напрыклад, Юлія Цярэшка («Давід», 2021) і Аляксандр Яноўскі («Столін», 2010). Аднак тут аўтары часцей звяртаюцца і да тэмперы — тады вынік перасягае чаканні. Што да пераваг глядачоў, відавочна, больш за ўсё іх зацікавілі рэалістычныя работы: пейзажы Юрыя Алісевича («У вёсцы», 1995; «Да восені», 1998), партрэты Вольгі Мельнік («Рома», 2020) і —

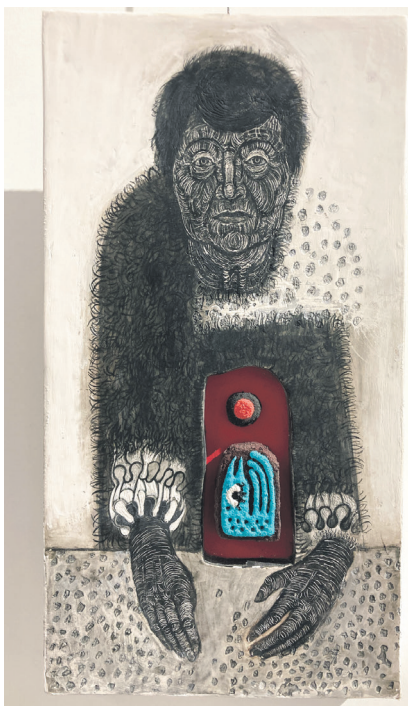

Аляксандр Яноўскі
«Фотакартка хлопчыка», 2010 г.

асабліва — Крысціны Мельнік-Субцельнай («Успамін», 2020; «Дзед», 2022). Апошнія прыводзяць многіх у захваленне — незвычайны фармат роздумаў пра старасць, пражытае і страчанае паўстае асобнай тэндэнцыяй у сучасным мастацтве.

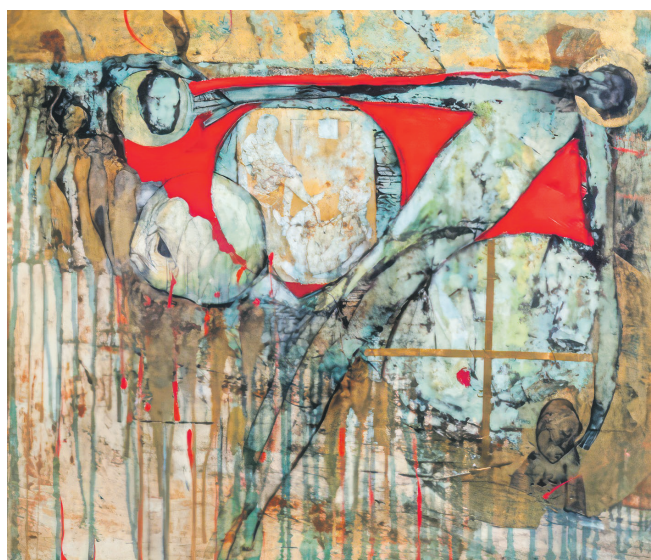
Трэба сказаць, што выключна з ляўкасам сучасныя мастакі не бачаць сэнсу працаваць. Змяшаныя, аўтарскія тэхнікі нашмат прывабней не толькі для стваральнікаў, але і для глядацкай аўдыторыі. Што ні кажы, а мацнейшы эффект ад твораў, дзе спалучаецца неспалучальнае, дзе паўстае забытае ці нябачанае, дзе гучыць запрашэнне ў новы дзень. Няхай бы толькі пашчасціла яго пацуць.

Яўгенія ШЫЦЬКА,
фота аўтара

Анастасія Каліноўская «Душа», 2023 г.

пакалення). Удзельнічаюць Антон Шапо, Юрыя Алісевич, Анастасія Чадзій, Вольга Мельнік, *Maya Impression*,

Тамара Шэлест «Акно», 2019 г.

Папярэднік Чарлза Дарвіна

Мала хто не ведае Чарлза Дарвіна, а вось пра Паўла Гаранінава чулі нямногія. Ды і то хутчэй за ўсё навукоўцы. А між іншым Павел Фёдаравіч задоўга да англічаніна тэарэтычна абгрунтаваў эвалюцыйную сутнасць расліннага і жывёльнага свету. Асноўнае яго даследаванне «Першыя рысы сістэмы прыроды», у якім выступіў прыхільнікам трансфармізму (калі коратка казаць, гэта — паходжанне форм арганічнага свету ад адной ці некалькіх прасцейшых форм), з’явілася ў 1834 годзе на латыні і было перавыдадзена ў перапрацаваным выглядзе ў 1843-м. Можна было і не згадваць Паўла Гаранінава, але ж яго лёс — яшчэ адно сведчанне таго, якія таленавітыя людзі паходзяць з беларускай зямлі.

Павел Гаранінаў.

дыплом аптэкарскага памочніка, а Расійская акадэмія навук прыслала яму пахвальнае пісьмо.

Ды ўсё ж разумеў, што на адной самаадукацыі далёка не заедзеш, таму ў 1817 годзе паступіў у Пецябургскую медыка-хірургічную акадэмію, якую скончыў з залатым медалём, пасля чаго чатыры гады служыў урачом у войску і ў 1820 годзе абараніў доктарскую дысертацыю. Да 1851 года, пакуль не пайшоў у адстаўку, свой лёс і звязаў з медыка-хірургічнай акадэміяй, прайшоўшы розныя прыступкі службовай лесвіцы і стаўшы, нарэшце, заслужаным прафесарам. Увесь гэты час плённа займаўся даследчыцкай і навукова-літаратурнай работай.

Маючы шырокія прафесіянальныя інтарэсы, тым не менш сваёй любімай навукай лічыў батаніку. Нават напісаў падручнік «Пачатковыя асновы батанікі», які вытрымаў два выданні: у 1827 і 1841 гадах. Другое цікавае тым, што ў ім прапанаваў уласную сістэму класіфікацыі расліннага свету (па яго словах «расліннага царства»), выключыўшы з сапраўдных раслін грыбы і водарасці, якія лічыў «сярэднеарганічнымі цэламі». Сапраўдныя ж расліны падзяліў на 4 галіны, 20 класаў і 209 разрадаў. А развіццё прыроды параўноўваў з канічнай спіраллю, вяршыню якой займае чалавек. Тым самым, стаў аўтарам першай рускай арыгінальнай сістэмы.

Першапраходцам Павел Фёдаравіч з’яўляецца ў і тэхнічнай мікалогіі. Навука аб грыбах вывучае

марфалагічныя, біялагічныя, фізіялагічныя, біяхімічныя і экалагічныя ўласцівасці іх, а таксама іх геаграфію, сістэматыку, уздзеянне на чалавека. У 1848 годзе апублікаваў даследаванне «Грыбы, цвіль і пылевікі ў медыцынска-паліцэйскіх і іншых адносінах», а паколькі да яго ніхто не звяртаў на падобны аспект увагі, ёсць усё падставы лічыць нашага выдатнага земляка піянерам тэхнічнай мікалогіі ў Расіі.

Шмат увагі надаваў Павел Фёдаравіч і сістэматызацыі лекавых сродкаў, прысвяціўшы гэтай праблеме некалькі навуковых прац. Асаблівы поспех мела «Фармакадынаміка», удастоеная вельмі прэстыжнай для свайго часу Дзямідаўскай прэміі. А яшчэ Павел Гаранінаў займаўся зборам раслін. Дарэчы, яго багаты гербарый, як і вялікая асабістая бібліятэка пасля смерці былі набыты медыка-хірургічнай акадэміяй і паслужылі яшчэ не аднаму пакаленню тых, хто ішоў цяжкімі шляхамі пазнання прыроды.

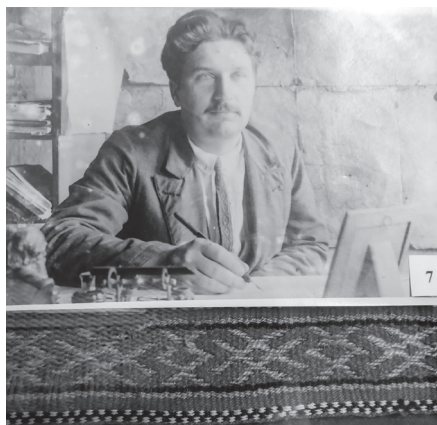
Не стала Паўла Фёдаравіча 21 кастрычніка 1865 года. Пражыў не так і шмат, бо пахваліцца здароўем не мог. У маленстве перахварэў на воспу. Калі ў кастрычніку 1812 года французы захапілі Магілёў, яны прымусілі яго стаць санітарным урачом адной са сваіх вайсковых часцей. Перанёс сыпны тыф. Усё далейшае жыццё пакутаваў на моцныя насавыя крывацёкі.

Адыходзіў у вечнасць, нягледзячы на вялікія заслугі перад навукай, па сутнасці недаацэнены. Такая несправядліваць не лепшым чынам сказвалася на яго душэўным стане. Таму пад канец свайго жыцця нічога не хацеў выдаваць пад уласным прозвішчам. Суцвяшэнне адно. Як напісанае застаецца, так і сапраўдныя навуковыя адкрыцці не губляюцца. Прынамсі, імя Гараніна ўвекавечана ў назве аднаго з відаў раслін.

Еўдакім ДРОМІН

Сябра Багдановіча і Зоські Верас

Аркадзь Смоліч (1891—1938) быў адным з першых, каго сустрэў Максім Багдановіч у свой апошні прыезд на Бацькаўшчыну. Шчыры сябар, аднадумца, ён заўсёды быў побач, гатовы падтрымаць. У Літаратурным музеі Максіма Багдановіча захоўваецца эпістальная спадчына, расчытаная супрацоўнікамі ўстановы, і многія іншыя прадметы, звязаныя з асобай гэтага таленавітага вучонага. Фотаздымкі, кнігі, рукапісы, асабістыя рэчы з фондаў устаноў пакладзены ў аснову часовай літаратурна-дакументальнай экспазіцыі «Аркадзь Смоліч: служэнне роднаму краю», створанай у музеі «Беларуская хатка» і прымеркаванай да 85-й гадавіны з дня смерці гэтага славутага чалавека, які зрабіў значны ўнёсак у развіццё навукі і культуры Беларусі.

Аркадзь Смоліч, 1924 г.

Загадчык музея «Беларуская хатка» Ала Івашкевіч і іншыя стваральнікі выстаўкі імкнуліся прадставіць асобу Смоліча рознабакова: не толькі такім, якім ведалі яго шматлікія

калегі па працы, але і як клапатлівага бацьку і мужа — адносіны паміж суджэнцамі былі пяшчотнымі, цёплымі да апошняга дня, пра што сведчаць сямейныя здымкі, успаміны, лісты.

Спадчына Аркадзя Смоліча трапіла ў Дзяржаўны літаратурны музей Максіма Багдановіча з некалькіх крыніц. Большасць яго лістоў перадала Зоська Верас, якой пашчасціла сябраваць і з Багдановічам, і са Смолічам. Многія асабістыя рэчы перадалі нашчадкі Смоліча. Успаміны пакінуў яго ўнук Віталь Маос.

...Светлы, засяроджаны твар. Вочы чалавека, які жыве ў ідэальным вышэйшым сусвеце, не азмрочаным нягодамі і дробнымі штодзённымі клопатамі. У руцэ — пяро. Ён нібы перакладае тое, што бачыць і адчувае, з вобразаў і сімвалаў, зразумелых толькі «небажыхарам», на мову звычайных людзей, каб яны мелі шанец спасцігнуць сапраўдную сутнасць рэчаў і з’яў, — такім уяўляецца Аркадзь Смоліч з фотаздымка 1924 года, калі ён быў поўны задум, ідэй, памкненняў... Звяртае на сябе ўвагу яго кашуля, упрыгожаная беларускім арнамантам. Фрагменты адзення — нацыянальная вышыўка, дзе красуюцца кветкі, што сімвалізуюць Беларусь, а таксама тканая закладка для кнігі прадстаўлены побач. Суцэльны, самадастатковы вобраз асобы

ствараецца тады, калі ўнутранае хараставанне дапоўнена знешняй выкшталцонасцю і акуратнасцю ў вопратцы, адмыслова арганізаванай для працы і адпачынку прасторы... Такім бачыцца Аркадзь Смоліч, чыя інтэлігентнасць, унутраная шляхетнасць чытаюцца і па фота, і па лістах.

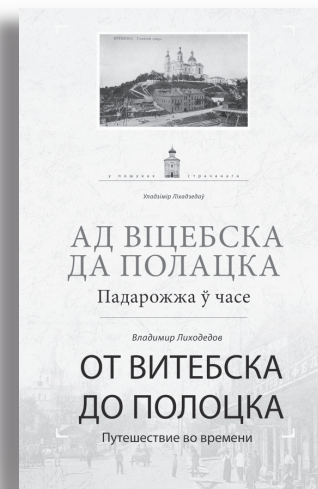
Адметна, што Аркадзь Смоліч не лічыў сябе моцным чалавекам. «Чулі пэўне ж і Вы гэтыя парадоксы, што «шчаслівы той, хто адзін», але гэтых сільных людзей хіба вельмі мала. Для нас звычайных, смяротных лекараў у хаўрусе, у злучэнні людзей», — звяртаўся ён да Зоські Верас. У іншых лістах ён падтрымліваў яе, пісаў пра сваё жаданне дапамагчы ператрываць жыццёвыя буры, перамагчы бяду. Нельга без хвалявання чытаць лісты і запіскі, звернутыя да жонкі. І гэты аргумент на карысць таго, што сіла асобы не толькі ў тым, каб спакойна пераносіць адзіноту і працаваць нават у складаных абставінах, але і ў тым, каб працягваць любіць і трымаць у сваім сэрцы блізкіх, дарагіх людзей, што б з табой ні адбывалася...

Таша ШПАКОЎСКАЯ, фота аўтара

Філакартычны падарунак

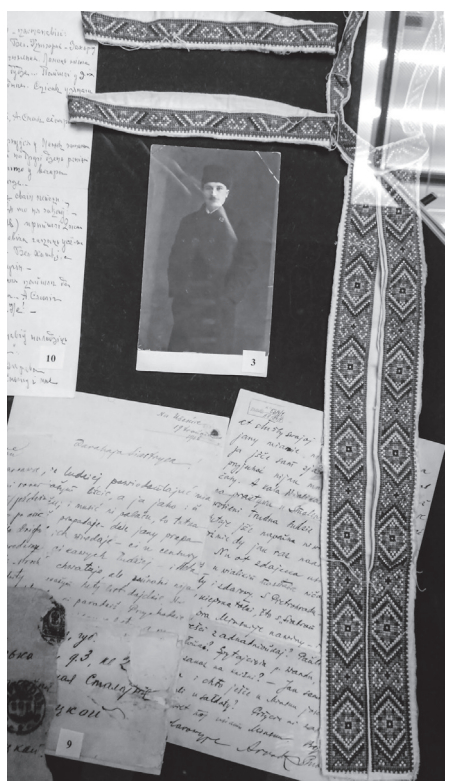
У Выдавецкім доме «Звязда» прадаўжаецца рэалізацыя творчага праекта вядомага беларускага калекцыянера старых паштовак Уладзіміра Ліхадзедава «Бацькаўшчына. У пошуках страчанага».

Падрыхтаваны да друку філакартычны альбом «Ад Віцебска да Полацка». У выданні прадстаўлены рэпрадукцыі паштовак, фотаздымкаў з калекцыі лаўрэата Прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне» Уладзіміра Ліхадзедава. Выявы красамоўна расказваюць пра Віцебск, Полацк, Оршу, Бешанковічы, Браслаў, Глыбокае, Расоны, Паставы, Докшыцы, Шаркаўшчыну, Дуброўна, іншыя вялікія і малыя паселішчы Віцебскага краю І таксама — пра сталіцу сёлетняга Дня беларускага пісьменства Гарадок.

Варта нагадаць, што за апошнія два дзесяцігоддзі пабачылі свет болей чым 40 філакартычных выданняў, падрыхтаваных членам Саюза пісьменнікаў Беларусі Уладзімірам Ліхадзедавым. Прэзентацыя альбомаў, большасць якіх выдадзена пры падтрымцы Міністэрства інфармацыі, прайшла ў розных гарадах краіны. Кнігі адзначаны ўзнагародамі на прэстыжным конкурсе «Мастацтва кнігі».

Мікола БЕРЛЕЖ

Вышыўка з кашулі Аркадзя Смоліча і яго лісты да Зоські Верас.

